

همبستگی تهدیدهای امنیتی-دفاعی با سطوح توسعه در استان کردستان با رویکرد آمایش سرزمین

تاریخ پذیرش نهایی مقاله: ۹۶/۷/۲۳

تاریخ دریافت مقاله: ۹۶/۰۲/۰۱

سید مصطفی هاشمی* (دکتری تخصصی جغرافیای سیاسی، واحد علوم و تحقیقات تهران، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران)

عباس علی پور (استادیار جغرافیای سیاسی دانشگاه جامع امام حسین (ع))

امیر فتحی (کارشناسی ارشد آمایش سرزمین، دانشگاه تهران)

چکیده

با توجه به گستردگی و پیچیدگی روابط داخلی و خارجی در کشورهای مختلف و با توجه به گسترش ناامنی در منطقه، تهدیدهای امنیتی-دفاعی از اهمیت بالایی برخوردار است و در استان‌های مرزی از حساسیت بیشتری برخوردارند. حفظ امنیت و گسترش آن در مناطق مرزی از مهم‌ترین دغدغه‌ی کشورها با مرزهای طولانی با همسایگان است. در دیدگاه‌های نوین امنیت‌سازی در ارتباط با مناطق مرزی، بر استراتژی توسعه‌ی پایدار در این مناطق تأکید می‌کنند. این پژوهش با رویکرد کاربردی، برآن است با روش تحلیلی-اکتشافی، به بررسی تهدیدهای امنیتی-دفاعی در شهرستان‌های استان کردستان بپردازد و ارتباط بین این تهدیدها و شاخص‌های توسعه را با کمک همبستگی پیرسون بسنجد. اطلاعات این پژوهش از طریق مطالعه اسنادی، کتابخانه‌ای و پرسشنامه‌ای به‌دست آمده است. این پژوهش به بررسی نظریه‌ها در ارتباط با همبستگی امنیت و دفاع با توسعه، در استان کردستان به عنوان نمونه موردی پرداخته است. نتایج پژوهش نشان می‌دهند که بین شاخص‌های امنیتی-دفاعی و شاخص‌های بهداشتی-درمانی و اقتصادی ارتباط معنادار وجود دارد. اما بین تهدیدها و شاخص‌های فرهنگی، حمل و نقل، زیربنایی و مجموع کلیه شاخص‌ها ارتباط معناداری مشاهده نشد. در نهایت نیز به ارائه راهبرد برای استان با کمک نخبگان پرداخته است.

واژه‌های کلیدی: آمایش سرزمین، تهدیدهای امنیتی-دفاعی، توسعه، استان کردستان.

* نویسنده رابط: m.hashemi2006@gmail.com

مقدمه

امروزه جهان با سرعتی در حال رشد، با جهانی شدن جریان‌های بین‌المللی و سرمایه در روابط بین کشورها مواجه می‌باشد، که باعث نابرابری در توسعه‌ی مناطق مختلف شده است (lessmann, 2013: 19). تغییرات اجتماعی-اقتصادی دهه‌های اخیر از بین رفتن تعادل منطقه‌ای و تمرکز بیش از حد امکانات در برخی نقاط و محرومیت دیگر نقاط را در پی داشته است که در نتیجه آن برخی مناطق در مقایسه با سایر مناطق یک کشور عملکرد بهتری داشته و در نتیجه از رشد و توسعه مطلوب‌تری برخوردار بوده‌اند (سرور و همکاران، ۱۳۹۳: ۲۶). آمایش سرزمین به عنوان مجموعه‌ای از دانش‌ها، فنون، اصول، سیاست‌ها، برنامه‌ها، اقدامات و عملیات هماهنگ و منسجمی است که به منظور از بین بردن نابرابری‌ها ساماندهی و نظم بخشیدن به فضاها و مکان‌های زیستی و جغرافیایی (طبیعی و غیر طبیعی) به کار گرفته می‌شود. آمایش سرزمین را سازماندهی هماهنگ و سزاوار فضای حیاتی کشور در قالب سیاست‌های کلی، توسعه همه جانبه کشور و ضرورت‌های دفاعی دانسته‌اند، به عبارت دقیق‌تر طبقه‌بندی فعالیت‌های انسان در یک نگاه کلی مشتمل بر فعالیت‌های اقتصادی، اجتماعی، سیاسی و نظامی است. به طور طبیعی فعالیت‌های گوناگون و پیچیده انسان در فضای جغرافیایی نیازمند بسترسازی شایسته به منظور حداکثر بهره‌وری است. بر این اساس آمایش سرزمین، رابطه بین انسان، فضا و فعالیت‌های انسان را تنظیم می‌کند. یکی از مهمترین ابعاد آمایش سرزمین که به طور عمده و بخصوص در ایران کمتر به آن توجهی شده است، بعد امنیتی و دفاعی می‌باشد (Zarghani & Azami, 2010: 84). از آنجا که در عصر حاضر امنیت تحت تأثیر تغییرات گسترده در نظام بین‌الملل، توسعه‌ی ارتباطات، پیشرفت‌های تکنولوژیک و نزدیکی بی‌سابقه کشورها به یکدیگر قرار گرفته است، رابطه امنیت با هر کدام از حوزه‌های مختلف محیط زیست، اقتصاد، اجتماع، فرهنگ و سیاست، یک رابطه‌ی دو سویه و مکمل می‌باشد (جاجرمی، پیشگاهی‌فرد و مهکویی، ۱۳۹۲: ۱۹۴). در هر کدام از استان‌های ایران مسائل و مشکلات خاصی وجود دارد که می‌توانند برای آن استان تهدید آفرین باشند. بسیاری از این تهدیدها مربوط به یک استان مشخص می‌باشند که به آنها تهدیدات درونی می‌گویند و بسیاری دیگر از تهدیدها برون استانی هستند و در سطوح منطقه‌ای و کشوری قابل بحث می‌باشند. امنیت زمینه ساز و بسترساز توسعه در ابعاد اجتماعی و اقتصادی است و خود از آن تأثیرمی‌پذیرد. به دلیل مطالعه توسعه امنیت پایدار و تعیین مؤلفه‌های آن امنیت یک عامل اساسی به‌شمارمی‌رود. از آن جایی که عامل امنیت کمتر موردتوجه پژوهشگران قرار گرفته ضروری به نظر می‌رسد مورد

توجه جدی و نظام‌مند نظریه‌پردازان قرار گیرد. با توجه به موقعیتی که بیشتر استانهای مرزی به دلیل فاصله از مرکز دارند به همان میزان توجه متولیان امر برای حمایت‌های توسعه‌ای کاهش می‌یابد (سرور و همکاران، ۱۳۹۳: ۲۷). همچنین سطح‌بندی میزان دسترسی به شاخص‌های مختلف توسعه، روشی برای سنجش میزان توسعه‌ی مناطق می‌باشد، که اختلافات مکانی، فضایی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی مناطق را نشان می‌دهد (تقوایی و همکاران، ۱۳۹۰: ص: ۱۵۵). تمرکز امکانات و خدمات در شهرهای بزرگ و مراکز استان‌ها در چند دهه‌ی اخیر سبب به‌وجود آمدن نابرابری‌های منطقه‌ای در میزان دسترسی به خدمات امکانات شده است که به تبع آن نزول کیفیت زندگی، شکاف‌های درآمدی و در نهایت بی‌عدالتی فضایی را به بار آورده است (ریاحی و همکاران، ۱۳۹۴، ص ۴۸). بدین ترتیب ریشه بسیاری از مسائل اجتماعی-اقتصادی و معضلات به‌ویژه مسائل امنیتی دفاعی، در نارسایی‌های عمومی و توسعه نیافتگی مناطق می‌باشد (رحمانی‌فضلی و سعیدی، ۱۳۹۴: ۱۰). در نتیجه تجزیه و تحلیل منطقی و معتبر از مناطق و نواحی در راستای رسیدن به عدالت فضایی و توسعه‌ی اقتصادی اصلی ضروری می‌باشد (Morgan et al, 2005, p.5).

استان کردستان به عنوان یکی از مهم‌ترین دروازه‌های صادرات و واردات و همچنین ترانزیت در کشور می‌باشد. این استان دارای تهدیدهای مختلفی می‌باشد که ابعاد گسترده‌ای را در بر می‌گیرند، در این راستا یکی از مهم‌ترین بخش‌های آمایش سرزمین شناخت تهدیدات امنیتی و دفاعی در استان‌های مختلف است. با توجه به اینکه برای کاستن از تهدیدهای امنیتی-دفاعی در برنامه‌ریزی‌های مختلف اقدام به ارائه امکانات و خدمات در سطوح منطقه‌ای و استانی می‌شود در این پژوهش به بررسی چگونگی پخش فضایی خدمات و امکانات در شهرستان‌های مختلف استان کردستان و همچنین به چگونگی همبستگی بین تهدیدهای امنیتی-دفاعی با سطوح توسعه و دسترسی‌ها پرداخته می‌شود. در یک تعریف ساده می‌توان گفت که تهدید فرایندی است که در آن توان موجود تضعیف و به تدریج در ساختارها دچار لرزش خواهند شد. تهدیدات امنیتی و دفاعی، عبارت‌اند از تهدیدهایی که اهداف و ارزش‌های حیاتی یک کشور (منطقه، استان)، را به گونه‌ای در معرض خطر قرار می‌دهند که بیم آن رود تا در اهداف و ارزش‌ها تغییرات اساسی صورت گیرد. تهدیدات امنیتی و دفاعی دارای پنج بعد مختلف نظامی، سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و زیست محیطی می‌باشند (Buzan, 1991: 19). بنابراین ضروری می‌نماید شناسایی تهدیدهایی موجود در استان کردستان و رتبه‌بندی شهرستان‌های مختلف از لحاظ این تهدیدها صورت گیرد تا راهنمایی جامع برای مراکز و سازمان‌های امنیتی-دفاعی باشد. همچنین این پژوهش به

دنبال پاسخ به این سؤال اساسی می‌باشد که تهدیدهای امنیتی و دفاعی آمایش سرزمین در استان کردستان کدامند؟ و در کدام شهرستان‌ها دارای اهمیت بیشتری می‌باشند؟ بر این اساس تلاش شده است تا با استفاده از منابع و اسناد مختلف تهدیدها استخراج شوند سپس با استفاده از مدل ویکور شهرستان‌ها از لحاظ اهمیت تهدیدها سطح‌بندی شوند و روی نقشه‌های GIS نشان داده شوند.

مبانی نظری

در مفهوم عینی آن امنیت اندازه‌گیری فقدان تهدید بر ضد ارزش‌های کسب شده می‌باشد. در واقع امنیت به معنای رفع خطرات موجود و احتمالی، همچنین به معنای استفاده بهینه از فرصت‌های موجود است. بنابراین می‌توان گفت که امنیت دارای دو عنصر اصلی تهدید و فرصت می‌باشد و برقراری امنیت وابسته به رهایی نسبی از تهدید و بهره‌گیری بهینه از فرصت‌ها می‌باشد (خلیلی، ۱۳۸۱: ۴۲۸). برخی از کشورها توسعه را مقدم بر امنیت می‌دانند و معمولاً توسعه یافته‌تر از سایر کشورهای هم‌جوار خود هستند؛ در مقابل، کشورهای هم‌جوار آن فاقد چنین سطح درآمد‌های هستند و لذا نتایج توسعه‌نیافتگی آن کشورها به همراه ناامنی از طریق مرزها وارد کشور توسعه یافته‌تر می‌شود. لذا چنین کشور‌های با ایجاد کمربند حاشیه‌ای توسعه‌ای - امنیتی با کشور هم‌جوار و برقراری مقررات ویژه توسعه اقتصادی در این کمربند، از رسوخ ناامنی و هجوم آحاد کشور کمتر توسعه یافته به کشور خود جلوگیری می‌کنند. در این مناطق سعی می‌شود ایجاد اشتغال و تجارت با مقررات تسهیلی صورت گیرد و نیروهای جویایی کار کشور همسایه در همان حوزه به فعالیت‌های اقتصادی و کسب درآمد بپردازند. و در گذر زمان این منطقه توسعه یافته و خود باعث توسعه امنیت در کشور می‌گردد (عندلیب، ۱۳۸۰: ۱۹۱). منظور از دفاع، چارچوب انعطاف‌پذیری است که علاوه بر تمامیت ارضی، امور سیاسی، فرهنگی و اقتصادی را نیز در بر می‌گیرد (Ministry of Defense, 1998: 194). همچنین می‌توان گفت به کاربست تمامی ظرفیت‌ها و مقدرات موجود برای مواجهه با تهدیدات فراروی، چه طبیعی و انسانی و همچنین داخلی و خارجی دفاع می‌باشد (طاهری و مسلمی، ۱۳۹۱: ۱۷۸). آمایش دفاعی سرزمین نیز می‌تواند با توجه به شرایط مختلف در برنامه‌ریزی کشورها نقش اساسی را ایفا کند. به طوری که اقدام به ساماندهی فضایی انسان‌ها، فعالیت‌ها، امکانات و زیرساخت‌ها در پهنه‌ی سرزمین با توجه به موقعیت و محیط دفاعی و توان دفاعی هر سرزمین می‌کند. همچنین با در نظر گرفتن شرایط محیط‌زیستی و امنیتی اقدام به طراحی محیطی امن و پایدار در مقابل هر گونه اقدامات تهدید آمیز طبیعی و انسانی می‌کند (فرجی ملایی و همکاران، ۱۳۹۴: ۲۵۶).

در یک نگاه کلی مهم‌ترین هدف برنامه‌ریزی، رسیدن به توسعه پایدار است که به چهار حیطة اقتصادی، سیاسی، فرهنگی و اجتماعی مطرح شود (Akhbari & et al, 2015: 35)، (Ghaderi Hajat & et al, 2010: 125) و باید نشان دهد که مجموعه نظام اجتماعی، هماهنگ با نیازهای متنوع اساسی و خواسته‌های افراد و گروه‌های اجتماعی در داخل نظام، از حالت نامطلوب زندگی گذشته خارج شده و به سوی وضع یا حالتی از زندگی که از نظر مادی و معنوی بهتر است، سوق می‌یابد (تودارو، ۱۳۹۱: ۱۳۵).

"هر چه در جامعه‌ای ضریب امنیت بیشتر شود، فرآیند توسعه پایدار نیز تشدید می‌شود و هر چه آهنگ توسعه بالا رود، موجبات افزایش امنیت را تمهید می‌نماید" (Jafari & Zolfaghari, 2014: 67). فرایند توسعه منطقه‌ای نیز بر این تجربه مبتنی است که انسان‌ها برای اجرای فعالیت‌های خود به فضا احتیاج دارند، پس عدم تأمین فضای قانونی و مناسب جهت توسعه مناطق مختلف سبب اختلال در روند توسعه خواهد شد و در نهایت این توسعه نیافتگی منجر به ناامنی و ناامنی موجب بی‌ثباتی در جامعه خواهد شد (هیلهورست، ۱۳۷۰: ۲۰). بنابراین فراهم نمودن توسعه و ایجاد دسترسی‌ها می‌تواند زمینه‌ساز پیشبرد سیاست‌ها، توسعه امنیت، تقویت پتانسیل‌های دفاعی و کاهش نابرابری‌های منطقه‌ای باشد (Goletsis & Chletsos, 2011: 174).

محدوده مورد مطالعه

استان کردستان با مساحتی در حدود ۲۹۱۳۷ کیلومترمربع در غرب ایران در مجاورت خاک عراق بین ۳۴ درجه و ۴۵ دقیقه تا ۳۶ درجه و ۲۸ دقیقه عرض شمالی و ۴۵ درجه و ۳۴ دقیقه تا ۴۸ درجه و ۱۴ دقیقه طول شرقی از نصف‌النهار گرینویچ قرار دارد و محدود است از شمال به استان آذربایجان غربی و قسمتی از استان زنجان از جنوب به استان کرمانشاه از شرق به استان همدان و قسمت دیگری از استان زنجان و از غرب به کشور عراق (تصویر ۱-۳). جمعیت استان در سال ۱۳۹۰ معادل ۱۴۶۲۷۱۵ نفر بوده است که از این جمعیت، تعداد ۹۶۲۵۳۸ نفر در نقاط شهری و تعداد ۵۰۰۲۶۷ نفر در نقاط روستایی ساکن بوده‌اند. این استان در سال ۱۳۹۰ دارای ۲۵ نقطه شهری و ۱۷۰۲ نقطه روستایی بوده است.

روش پژوهش

پژوهش حاضر از لحاظ هدف کاربردی و از لحاظ ماهیت «توصیفی-تحلیلی و اکتشافی» است. در این تحقیق برای جمع‌آوری داده‌های تحقیق به صورت توأمان از

روش‌های کتابخانه‌ای، مصاحبه و پرسشنامه‌ای استفاده شده است. در مطالعات کتابخانه‌ای پژوهش‌های مرتبط با موضوع، اعم از پایان‌نامه‌ها، مقالات، کتاب‌ها و طرح‌های پژوهشی استفاده شده است و شاخص‌های مورد نیاز پژوهش استخراج شده است. انتخاب هر کدام از شاخص‌ها در بخش تهدیدها (۱۵ شاخص) و شاخص‌های توسعه‌ای (۴۰ شاخص) توسط پرسشنامه‌ی نخبگان صورت گرفته است. برای رتبه‌بندی شهرستان‌ها از مدل ویکور^۱ استفاده شده است. سپس با استفاده از همبستگی پیرسون بین تهدیدها و گروه‌های توسعه در استان کردستان میزان همبستگی بررسی شده است و بر روی نمودارها نمایش داده شده است.

یافته‌های پژوهش و تجزیه و تحلیل

• شاخص‌های امنیتی-دفاعی آمایش سرزمین در استان کردستان

اجرای راهبردهای دفاعی عامل و غیرعامل، در راستای برقراری نظم و ایجاد امنیت در هر کشور از مهم‌ترین ضروریات صیانت از امنیت ملی آن کشور می‌باشد. که تأمین آن بر عهده‌ی حکومت‌ها می‌باشد تا با استفاده از توانمندی‌ها و عوامل اجرایی به آن بپردازد. روند توسعه در هر کشور تنها در پناه وجود امنیت قابل انجام می‌باشد که از آن در سطح ملی به عنوان امنیت ملی یاد می‌شود (حسین‌خانی. ۱۳۹۲: ۲۲۳-۲۲۴). یک کشور از مناطق و استان‌های مختلف تشکیل شده است برای ایجاد بالاترین سطح امنیت در کشور باید ابتدا به مسائل و مشکلات تک تک استان‌ها پرداخت. در ایران برای برقراری امنیت و دفاع مستحکم در استان‌های مختلف تدابیر مختلفی اندیشیده شده است، که در برخی موارد به نتایج خوبی رسیده و در بعضی موارد نیز نتوانسته است به اهداف خود دست یابد. در این بخش از پژوهش برای بررسی وضعیت امنیت و دفاع در استان کردستان، از شاخص‌های مختلف استفاده شده است. از آمار و اطلاعات به دست آمده چنین بر می‌آید که از بین شهرستان‌های مختلف استان کردستان شهرستان سنندج به عنوان مرکز استان سپس قروه دارای بیشترین تهدیدهای امنیتی-دفاعی می‌باشند. این دو شهرستان در (تصویر ۲) در سطح بسیار زیاد از لحاظ تهدیدهای امنیتی-دفاعی قرار گرفته‌اند. در سطح بعدی یعنی سطح زیاد از لحاظ تهدیدهای امنیتی-دفاعی شهرستان‌های بیجار و مریوان قرار گرفته‌اند که دیگر شهرستان‌های پرجمعیت استان می‌باشند. این چهار شهرستان که در سطوح زیاد و بسیار زیاد از لحاظ امنیتی-دفاعی قرار دارند، جزء شهرستان‌های پرجمعیت استان می‌باشند. آن‌طور که پیداست بالا رفتن جمعیت و افزایش تراکم انسانها در شهرها سبب بالا رفتن تهدیدهای مختلف

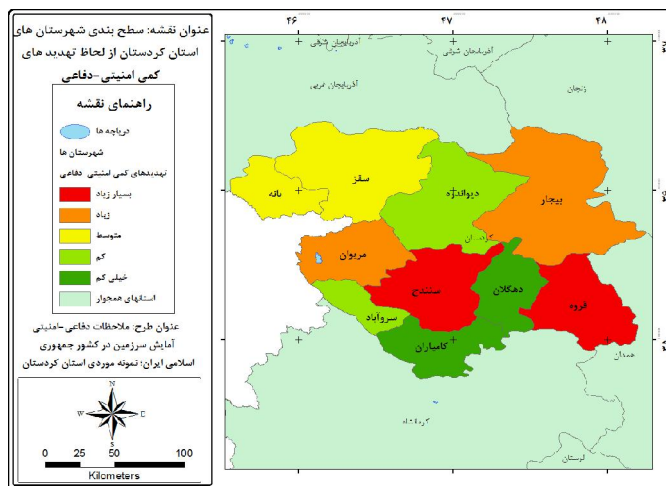
¹ Vikore

امنیتی-دفاعی در این شهرستان‌ها شده است. شهرستان‌های بانه و سقز در سطح متوسط از لحاظ تهدیدهای امنیتی-دفاعی قرار گرفته‌اند. همچنین شهرستان‌های دیوان دره و سروآباد در سطح کم و شهرستان‌های کامیاران و دهگلان در سطح خیلی کم قرار گرفته‌اند (تصویر ۲) و دارای کمترین تهدیدهای امنیتی-دفاعی در سطح استان نسبت به دیگر شهرستان‌ها می‌باشند. از آمار و اطلاعات موجود می‌توان دریافت که افزایش و کاهش تهدیدها، همچنین میزان اهمیت آنها در شهرستان‌های مختلف ارتباط مستقیم با جمعیت شهرنشین دارد. به‌گونه‌ای که با افزایش جمعیت تهدیدها نیز افزایش یافته و با کاهش آن تهدیدها نیز کاهش یافته‌اند.

جدول (۱) تهدیدهای امنیتی - دفاعی در شهرستان‌های استان کردستان

شهرستان‌های										متغیرهای استراتژیک امنیتی و دفاعی آمایش سرزمین در استان کردستان	رتبه	جسدها
دهگلان	سروآباد	مریوان	کامیاران	هه	سنبلین	سقز	دیوان دره	بانه	بامی			
۲۳	۸	۹۳	۷۴	۲۰۶	۱۰۲۸	۱۲۸	۳۹	۶۹	۱۳۵	تصادفات درون شهری	اطلاعات کمی آماری	
۵	-	۱	۲	۹	۲۸	۸	۳	۲	۳	فوت شده بر اثر تصادف داخل شهری		
۱۶	۵	۸۳	۵۶	۱۵۳	۷۷۶	۱۰۹	۲۴	۴۲	۱۱۹	مجروح بر اثر تصادف داخل شهری		
۰	۰	۳	۵	۴	۴۵	۱۲	۱	۲	۰	تعداد شرکت‌های منحل شده		
۱۵۴	۲۹۰	۱۸۷	۲۳۷	۵۲۱	۱۸۲۷	۳۳۸	۶۷	۲۲۱	۱۳۰	دستگیر شدگان در ارتباط با مواد مخدر		
۶	۲	۱۹	۵	۳۳	۷۰	۱۵	۳	۱۲	۴	قاچاقچیان مواد مخدر(مرد)		
-	-	۲	-	۵	۵	۲	-	۱	-	قاچاقچیان مواد مخدر(زن)		
۱۴۸	۲۸۶	۱۶۳	۲۳۲	۴۷۰	۱۶۹۳	۳۰۸	۶۴	۲۰۳	۱۲۱	معتاد مرد		
-	۲	۳	-	۱۳	۵۹	۱۳	-	۵	۵	معتاد زن		
۸	۵	۷	۵	۳	۲۱	۹	۴	۹	۲	تعداد خودکشی‌ها		
۷	۳	۵	۴	۳	۱۴	۴	۲	۸	۱	خودکشی مرد		
۱	۲	۲	۱	-	۷	۵	۲	۱	۱	خودکشی زن		
۳۹	۱۳	۲۶۰	۱۳۲	۲۹۵	۸۴۵	۴۴۵	۱۰۲	۱۰۴	۱۲۸	تعداد طلاق‌های ثبتی شهری		
۴۴	۵۵	۱۲۱	۱۴۸	۱۱۳	۱۹۴	۵۸	۸۸	۵۳	۳۴	تعداد طلاق‌های ثبتی روستایی		
۱۷۷۲	۲۴۵۷	۱۶۲۶۳	۵۵۸۱	۴۷۰۳	۲۶۷۱۰	۸۵۹۰	۲۵۸۲	۳۸۶۶	۳۷۸۰	تعداد بیکاران		
۶۲۲۹۶	۴۸۷۴۸	۱۶۶۴۵۲	۱۰۳۷۰۶	۱۳۵۳۰۷	۴۳۵۹۰۴	۲۰۷۷۶۱	۸۰۳۷۰	۹۱۳۰۱	۱۳۰۹۷۰	جمعیت		

منبع: سالنامه آماری استان، ۱۳۹۰

تصویر ۱) سطح بندی شهرستان های استان کردستان از لحاظ تهدید های کمی امنیتی-دفاعی

• سطح بندی شهرستان های استان کردستان از لحاظ شاخص های بهداشتی - درمانی

پژوهشگران معتقداند فضاهای شهری، به عنوان تجلی گاه کالبد شهری باید نیازهای اجتماعی شهروندان را برآورده ساخته، بستری لازم را در دسترسی و تأمین خدمات مورد نیاز مصرف کنندگان فراهم سازد تا همه به منظور افزایش کیفیت زندگی خود، از آن بهره گیرند. در این زمینه مؤلفه های اصلی مؤثر بر کیفیت زندگی در شهر، تأمین و ارضای نیازهای مادی و معنوی انسان شهری، از جمله تأمین امنیت، حمل و نقل، بهداشت و درمان و غیره با توجه به نیازهای ویژه ی گروه های مختلف شهروندان است (سیدان و سلطان پور آشتینی، ۱۳۹۳: ۶۶). این بخش از پژوهش به سطح بندی، بررسی و تحلیل شهرستان های استان کردستان از لحاظ دسترسی به شاخص های بهداشتی-درمانی پرداخته است، که برای آن از ۱۰ شاخص مختلف استفاده شده است. بر اساس این سطح بندی شهرستان سنندج دارای بالاترین میزان دسترسی به شاخص های بهداشتی-درمانی در استان کردستان می باشد. تقسیم بودجه بر اساس جمعیت شهرستان ها و تمرکز امکانات و خدمات به ویژه خدمات بهداشتی درمانی، در مراکز استان ها دو عامل مهم در قرار گرفتن سنندج در رتبه اول دسترسی به خدمات و امکانات بهداشتی-درمانی می باشد. همان طور که در تصویر زیر (شماره ۴-۲)، نیز مشخص شده است شهرستان سنندج در سطح خیلی خوب از لحاظ امکانات بهداشتی-درمانی قرار گرفته است. شهرستان قروه نیز همانند سنندج در سطح خیلی خوب از لحاظ دسترسی به شاخص های بهداشتی درمانی قرار گرفته است (تصویر ۴-۲)، که نشان می دهد در این شهرستان نسبت به دیگر شهرستان ها بر اساس جمعیت موجود و

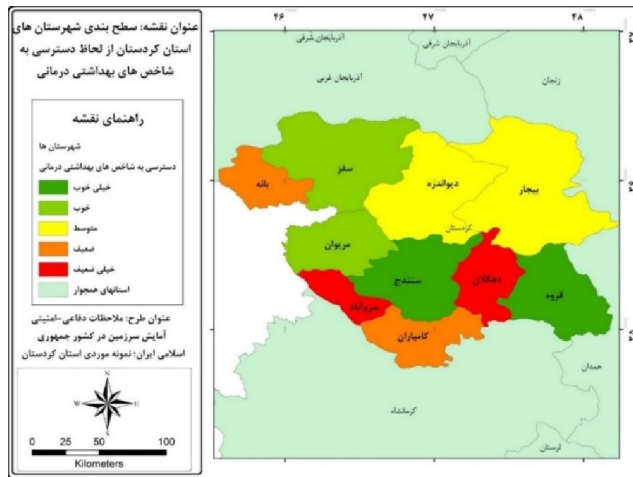
داده‌های نرمال شده امکانات بهداشتی-درمانی بیشتری در اختیار مردم قرار گرفته است. شهرستان‌های سقز و مریوان در سطح بعدی از لحاظ دسترسی به شاخص‌های بهداشتی-درمانی یعنی سطح خوب، قرار گرفته‌اند. این در حالی است که شهرستان‌های سقز و مریوان هر دو دارای جمعیت بیشتری نسبت به شهرستان قروه می‌باشند. شهرستان سقز دارای وضعیت مناسب‌تری نسبت به مریوان می‌باشد به‌گونه‌ای که دارای ۲ بیمارستان و تعداد ۲۸۰ تخت بیمارستانی است (جدول ۲). همچنین در دیگر آمار نیز با توجه به داده‌های نرمال شده بر شهرستان مریوان برتری دارد. شهرستان‌های دیوان‌دره و بیجار در سطح متوسط از لحاظ دسترسی به شاخص‌های بهداشتی-درمانی قرار گرفته‌اند (تصویر ۴-۲). البته سطح متوسط و بقیه‌ی سطح‌بندی‌ها تنها نسبت به خود شهرستان‌های استان کردستان می‌باشد. همچنین شهرستان‌های بانه و کامیاران در سطح بد و شهرستان‌های دهگلان و سروآباد در سطح خیلی بد قرار گرفته‌اند. شهرستان سروآباد با جمعیتی بالغ بر ۴۸ هزار نفر فاقد هرگونه مرکز بیمارستانی، فاقد پزشک متخصص و فاقد مرکز توانبخشی می‌باشد. این یعنی در صورت وقوع هرگونه حادثه در شهرستان سروآباد مصدومین باید به نزدیک‌ترین بیمارستان در شهرهای مریوان با فاصله‌ی ۳۶ کیلومتر یا ۴۵ دقیقه، یا سنندج با فاصله‌ی ۹۴ کیلومتر یا ۱ ساعت و ۴۳ دقیقه انتقال یابد. این در حالی است که بیمارستان‌های شهرستان‌های استان کردستان به‌جز مرکز استان دارای تمامی بخش‌های مختلف بیمارستانی نمی‌باشند و بیماران حاد باید به سنندج انتقال یابند. آمار و اطلاعات موجود و سطح‌بندی‌های تصویر ۴-۲ در حالی می‌باشد که استان کردستان در بین تمامی استان‌های کشور از لحاظ دسترسی به شاخص‌های بهداشتی-درمانی در رتبه‌ی ۲۵ قرار دارد (طحاری مهرجردی و همکاران. ۹۱: ۳۶۵).

جدول ۲) شاخص‌های بهداشتی درمانی استان کردستان به تفکیک شهرستان

بهداشتی درمانی	سقز	مریوان	کامیاران	دیوان‌دره	بیجار	سروآباد	دهگلان
تعداد بیمارستان	۱	۲	۱	۱	۱	۰	۱
تعداد تخت‌های بیمارستانی	۹۶	۶۴	۱۷۶	۲۸۰	۶۴	۰	۵۰
تعداد آزمایشگاه	۷	۸	۸	۴	۸	۲	۳
تعداد داروخانه	۸	۸	۱۴	۵	۱۴	۲	۳
تعداد پزشک عمومی	۲۲	۱۷	۱۴۵	۱۸	۴۰	۱۳	۱۵
تعداد پزشک متخصص	۱۴	۷	۱۷۷	۶	۳۴	۰	۲

تعداد ماما	۳۳	۲۰	۲۲	۵۰	۱۴۹	۳۰	۳۳	۴۱	۱۸	۷
مراکز بهداشتی درمانی	۲۰	۲۲	۱۳	۲۲	۴۸	۲۱	۱۲	۱۴	۱۱	۱۰
تعداد مراکز پرتونگاری	۱	۲	۲	۳	۲۲	۳	۳	۳	۱	۱
تعداد مراکز توانبخشی	۳	۱	۱	۱۱	۲۱	۲	۱	۷	۰	۰
جمعیت	۱۳۰۸۰۱	۱۰۱۱۶	۸۰۱۷۰	۱۰۷۸۰۶	۴۰۵۴۶	۱۲۵۷۰۳	۶۰۸۰۱	۱۵۶۴۶۱	۷۸۸۴۶	۵۶۸۱۶

منبع: سالنامه آماری استان، ۱۳۹۰

تصویر ۲: سطح بندی شهرستان های استان کردستان از لحاظ شاخص های بهداشتی - درمانی

• سطح بندی شهرستان های استان کردستان از لحاظ شاخص های اقتصادی

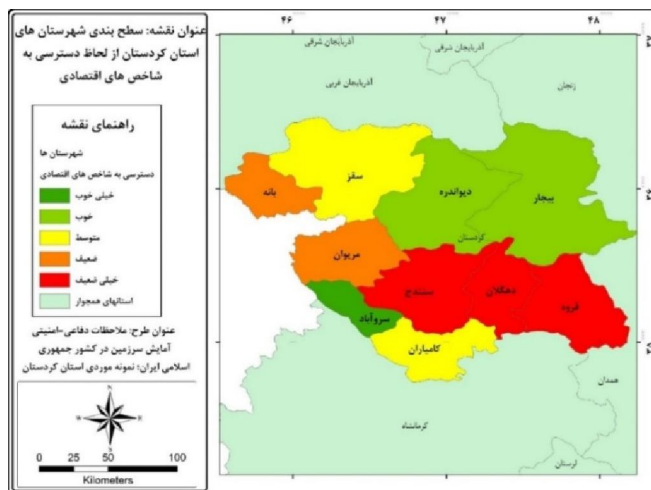
در ماتریس کنش و واکنش نظام بین الملل پس از جنگ سرد، مهم ترین وجه شناخت سیاست، چه در سطح داخلی و چه در مقیاس بین المللی، ساختار و منافع مرتبط با آن است (سریع القلم، ۱۳۹۶: ۲۷۲). بنابراین ضعف یا توان اقتصادی یک کشور، یک استان و یا یک شهر بر امنیت آن در سطوح مختلف تأثیر گذار می باشد. منظور از ناامنی اقتصادی اضطراب به وجود آمده بر اثر عدم امنیت اقتصادی و یا ناتوانی در برابر زیان های اقتصادی بالقوه است. از نتایج سطح بندی استان کردستان از لحاظ شاخص های امنیتی-دفاعی چنین برمی آید که شهرستان های سنندج، قروه و دهگلان (آمار و اطلاعات دهگلان با قروه ارائه شده است) در پایین ترین سطح دسترسی از لحاظ شاخص های اقتصادی قرار دارند. سنندج دارای ضعیف ترین اقتصاد می باشد. پس از قروه و سنندج، مریوان و بانه در سطوح ضعیف قرار گرفته اند. در بانه و سقز هیچ شغل معدنی وجود ندارد. در سطح بعدی یعنی سطح متوسط از

لحاظ دسترسی به شاخص‌های اقتصادی، سقز و کامیاران قرار گرفته‌اند. همچنین در سقز فقط ۲ استخر پرورش ماهی وجود دارد و در کامیاران، شاغلان بخش تعاونی‌های فرش دستباف به نسبت جمعیت در سطح استان اول می‌باشد. همچنین شهرستان بیجار در شاغلان کارگاه‌های صنعتی در سطح استان به نسبت جمعیت اول می‌باشد. شهرستان‌های دیوان‌دره و بیجار در سطح خوب از لحاظ دسترسی به شاخص‌های اقتصادی قرار گرفته‌اند (تصویر ۴-۴)، یکی از مهم‌ترین دلایل آن کشاورزی و باغداری، آبی‌پروری و تعداد مرغ‌داری‌های به نسبت بالا، در این دو شهرستان به نسبت جمعیت می‌باشد. در سطح خیلی خوب از لحاظ دسترسی به شاخص‌های بهداشتی-درمانی شهرستان سروآباد قرار دارد، شهرستان سروآباد به نسبت جمعیت خود در سطح استان در بیشتر شاخص‌های اقتصادی در بالاترین رتبه قرار گرفته است.

جدول ۳: شاخص اقتصادی استان کردستان به تفکیک شهرستان

اقتصادی	بانه	ببجار	دیوان‌دره	سقز	سنج	قروه	کامیاران	مریوان	سروآباد	دهگلان
کارگاه‌ها بالای ده نفر به ازای هر ۱۰۰۰۰ نفر کارکن	۴	۹	۵	۱۵	۷۵	۲۰	۳	۱۲	۱	-
شاغلان کارگاه‌های صنعتی	۹۷	۵۶۴	۱۳۸	۵۱۴	۲۷۰۸	۶۷۵	۴۳	۲۸۶	۲۳	-
شرکت‌های تعاونی فعال صنعتی و فرش دستباف به ازای هر ۱۰۰۰۰ نفر	۴	۲۰	۶	۸	۷۱	۳۲	۲۹	۸	۴	-
شاغلان بخش کشاورزی جنگلداری و ماهیگیری به ازای هر ۱۰۰۰۰ نفر جمعیت	۸۳۱	۱۲۰۲	۱۱۹۳	۱۳۳۵	۱۴۶۶	۲۳۷۰	۱۰۴۳	۹۶۹	۸۳۸	-
شاغلان معدن به ازای هر ۱۰۰۰۰ نفر	-	-	۷	-	۱۷	۶۴	۲۴	۳۸	-	-
تعداد شاغلان کارگاه‌های صنعتی	۹۷	۵۶۴	۱۳۸	۵۱۴	۲۷۰۸	۶۷۵	۴۳	۲۸۶	۲۳	-
تعداد شاغلین شرکت‌های تعاونی کشاورزی	۸۲	۴۸	۲۷	۱۰۶	۱۴۶	۳۳۳	۹۹	۸۸	۱۸	-
مرغداری‌های پرورش دهنده مرغ گوشتی	۶۴	۴۲	۱۸	۵۷	۱۰۹	۳۰	۷۴	۵۰	۲۱	-
تعداد استخرهای پرورش ماهی	۹	۳۵	۲	۱۴	۱۷	۴	۵۷	۱	۴۰	-
کارگاه‌های عمده فروشی و ...	۳۲۷	۱۸۷۵	۱۱۸۹	۴۸۶۸	۹۸۴۴	۴۲۱۶	۱۹۹۸	۴۲۲	۰	-
تعداد واحدهای بانکی	۲۰	۲۶	۱۳	۳۲	۱۱۸	۳۳	۱۷	۲۵	۴	-
جمعیت	۱۳۰۹۷۰	۹۱۳۰۱	۸۰۲۷۰	۲۰۷۷۶۱	۴۳۵۱۰۴	۱۳۵۳۰۷	۱۰۳۷۰۶	۱۶۴۴۵۲	۴۸۷۴۸	۶۲۲۹۶

منبع: سالنامه آماری استان، ۱۳۹۰

تصویر ۳) سطح بندی شهرستان های استان کردستان از لحاظ شاخص های اقتصادی (منبع: یافته های تحقیق). (اطلاعات شهرستان دهگلان در شهرستان قروه تلفیق شده است)

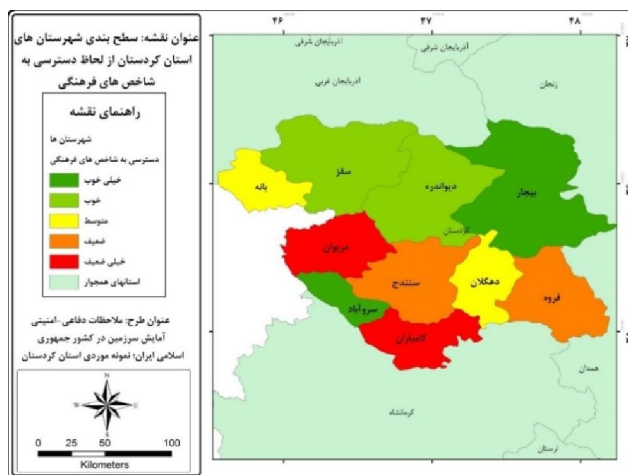
• سطح بندی شهرستان های استان کردستان از لحاظ شاخص های فرهنگی

احساس امنیت و بهره‌وری از آرامش، ضروری ترین بستر پدیدآیی خلاقیت‌ها، شکوفایی استعدادها، تعالی وجود و توسعه و تحول پایدار در عرصه‌های مختلف حیات فردی و اجتماعی است (امینی و همکاران، ۱۳۹۴: ۲۸). امنیت و دفاع در گذشته در پرتو قدرت نظامی تحقق می‌یافت؛ اما امروزه با تحول در فناوری ارتباطات، توسعه‌ی فعالیت‌های فرهنگی و اجتماعی، آموزش‌های مختلف فرهنگی و بسیاری مسائل دیگر قدرت نظامی به تنهایی نمی‌تواند تأمین کننده‌ی امنیت و دفاع باشد و باید کشورهای مختلف به فکر توسعه ابعاد فرهنگی، اجتماعی، سیاسی و بهداشتی مناطق مختلف باشند، تا امنیت و دفاع یکپارچه تحقق یابد (نویدینیا، ۱۳۸۸: ۳۵). این بخش از پژوهش به بررسی و تحلیل شاخص‌های فرهنگی در سطح استان کردستان پرداخته است. از نتایج تحقیق بر می‌آید که شهرستان‌های سروآباد و بیجار دارای بالاترین میزان دسترسی‌ها به شاخص‌های فرهنگی می‌باشند. شهرستان‌های دهگلان و بانه در سطح متوسط از لحاظ شاخص‌های فرهنگی قرار گرفته‌اند پس از این دو شهرستان، شهرستان‌های سنندج و قروه در سطح ضعیف از لحاظ دسترسی به شاخص‌های فرهنگی قرار دارند. قرار گرفتن شهرستان‌های قروه و سنندج در ضعیف نشان می‌دهد که با افزایش جمعیت در این شهرستان‌ها میزان خدمات فرهنگی به اندازه‌ی نیاز جمعیت ارائه نشده است. در سطح خیلی ضعیف شهرستان‌های مریوان و کامیاران قرار گرفته‌اند.

جدول ۴: شاخص فرهنگی استان کردستان به تفکیک شهرستان

فرهنگی	ع.ا.	تپکار	دیواندره	س.ا.	سنندج	فروه	کامیاران	مریان	سروآباد	دهگلان
گنجایش سالن‌های نمایش	۲۲۰	۲۱۰	۱۰۰	۳۲۰	۴۳۰	۲۰۰	۱۸۶	۴۷۰	۳۰۰	۸۷
کتابخانه‌های عمومی	۶	۵	۱	۵	۱۲	۵	۴	۳	۳	۱
کتاب‌های موجود در کانونهای پرورش فکری کودکان و نوجوانان	۱۵۹۷۳	۲۷۷۵۵	۱۱۱۲۲	۲۷۵۶۸	۴۵۷۰۰	۱۴۶۳۸	۸۳۹۴	۱۱۳۹۶	۷۰۹۴	۷۸۳۶
اماکن متبرکه اسلامی	۱۲	۱۵	۱	۱۹	۱۲	۲۰	۳	۱۷	۱	۱
مسجد	۲۳۵	۲۳۱	۱۹۲	۲۶۵	۲۸۴	۱۷۵	۱۷۴	۲۲۵	۱۰۰	۱۰۹
تکیه و حسینیه	۴	۷	۱	۶	۱۳	۱۴	۱	۵۷	۲۳	۲
جمعیت	۱۳۰۹۷۰	۹۱۳۰۱	۸۰۲۷۰	۳۰۷۷۶۱	۴۳۵۹۰۴	۱۳۵۳۰۷	۱۰۳۷۰۶	۱۶۶۴۵۲	۴۸۷۴۸	۶۲۲۹۶

منبع: سالنامه آماری استان، ۱۳۹۰

تصویر ۴) سطح‌بندی شهرستان‌های استان کردستان از لحاظ شاخص‌های فرهنگی (منبع: یافته‌های تحقیق)

• **سطح‌بندی شهرستان‌های استان کردستان از لحاظ شاخص‌های حمل و نقل**

از دیرباز حمل‌ونقل از اهمیت ویژه‌ای برای بازرگانان و دولت‌ها برخوردار بوده است و در عصر جدید با توسعه‌ی شهرها و افزایش انواع ارتباطات، حمل و نقل و مسافرت نیز بعدها گسترده‌ای به خود گرفته است (منعم و ضرابیان، ۱۳۹۱: ۲). اکثر شهرهای بزرگ دنیا به‌ویژه در کشورهای در حال توسعه با بحران جدی در بخش حمل و نقل مواجه‌اند (شرفی).

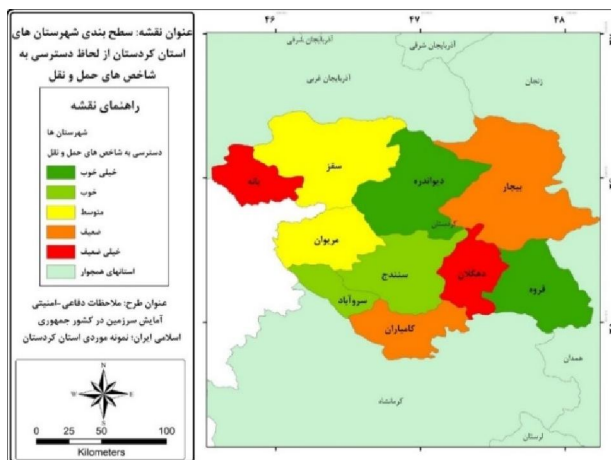
۱۳۹۴: ۹۶). از نتایج تحقیق چنین بر می آید که شهرستان‌های قروه و دهگلان در بالاترین سطح دسترسی‌ها از لحاظ شاخص‌های حمل و نقل قرار دارند. یکی از مهم‌ترین دلایل قرارگیری این دو شهرستان در سطح خیلی خوب، قرارگیری آنها در ادامه‌ی شاهراه‌های ارتباطی بین سنندج و استان‌های همدان، زنجان، قزوین و تهران می‌باشند. به همین دلیل این دو شهرستان تعداد بالای مسافر و تعداد بالای اعضای شرکت‌های ثبتي را داراست. در سطح بعدی (خوب) شهرستان‌های سنندج و سروآباد قرار دارند. به دلیل قرارگیری بیشترین امکانات و خدمات به‌ویژه تمرکز امکانات بهداشتی درمانی در شهرستان سنندج، بیشترین سفرهای درون استانی مابین شهرستان سنندج با دیگر شهرستان‌ها بوده است. قرارگیری شهرستان سروآباد در سطح خوب نیز می‌تواند مربوط باشد به این که این شهرستان بر سر مسیر اصلی ارتباطی مریوان-سنندج قرار گرفته است و به همین دلیل دارای مسافر و سفرهای انجام شده زیادی در سطح استان نسبت به دیگر شهرستان‌ها می‌باشد. در سطح متوسط نیز شهرستان‌های سقز و مریوان قرار گرفته‌اند. شهرستان مریوان دارای ۶ شرکت ثبتي فعال می‌باشد در صورتی که در شهرستان سقز فقط ۳ شرکت ثبتي فعال وجود دارد. البته تعداد اعضای ثبتي شرکت‌های تعاونی فعال در شهرستان سقز بسیار بیشتر از تعداد اعضای این شرکت‌ها در مریوان می‌باشد. تعداد اعضای ثبتي شرکت‌های فعال تعاونی در سطح پایین قرار دارد. همچنین تعداد دفاتر پستی، واحدهای پستی مورد بهره‌برداری و تعداد شرکت‌های ثبتي نیز در سطح پایین قرار دارند. در پایین‌ترین سطح، از لحاظ دسترسی به شاخص‌های حمل و نقل، در استان کردستان شهرستان‌های بانه و دهگلان قرار دارند. در شهرستان بانه تعداد ۲ شرکت فعال و ۲۵۰ نفر عضو در شرکت‌های تعاونی فعال، و در شهرستان دهگلان، ۱ شرکت و ۲۰ عضو در شرکت‌های تعاونی قرار دارند. واحدهای پستی مورد بهره‌برداری در این دو شهرستان ۱ واحد می‌باشد. بنابراین این دو شهرستان از لحاظ توسعه‌ی شاخص‌های حمل و نقل به عنوان یکی از مهم‌ترین شاخص‌های مؤثر بر مبحث امنیت و دفاع در استان کردستان در پایین‌ترین سطح قرار گرفته‌اند.

جدول ۵) شاخص‌های حمل و نقل استان کردستان به تفکیک شهرستان

دهگلان	سروآباد	مریوان	کامیاران	قروه	سنندج	سقز	دیواندره	بیجار	بانه	حمل و نقل و ارتباطات
۱	۲	۶	۳	۷	۲۱	۳	۲	۷	۲	تعداد شرکت‌های ثبتي فعال
۲۰	۱۴	۲۶۳	۷۴	۵۴۸	۱۹۳۵	۸۷۶	۸۳	۳۱۰	۲۵۰	اعضای ثبتي شرکت‌های تعاونی فعال
۱	۱	۳	۴	۷	۵	۲	۳	۱	۲	دفاتر پستی به ازای هر ۱۰۰۰۰ نفر

۱	۱	۲	۱	۲	۶	۱	۱	۱	۱	واحدهای پستی مورد بهره‌برداری
۲۶۴۸۲	۲۰۴۸۱	۵۹۵۳۳	۳۵۷۸۰	۹۷۴۲۶۳	۲۰۱۰۱۱	۷۳۶۷۰۸	۴۰۳۳۴	۲۲۵۶۵۱	۱۸۷۵۶۷	تعداد مسافر جابه‌جا شده درون استانی به ازای هر ۱۰۰۰۰ نفر
۶۷۲۵	۱۸۲۹۲	۶۶۹۷۲	۳۸۵۱۱	۷۷۳۵۴	۲۰۲۴۶۶	۸۱۳۴۸	۳۷۹۲۴	۲۶۳۲۱	۳۱۶۸۴	تعداد سفر انجام شده درون استانی به ازای هر ۱۰۰۰۰ نفر
۶۲۲۹۶	۴۸۷۴۸	۱۶۶۴۵۲	۱۰۳۷۰۶	۱۳۵۷۰۳	۴۳۵۹۰۴	۲۰۷۷۶۱	۸۰۲۷۰	۹۱۳۰۱	۱۳۰۹۷۰	جمعیت

منبع: سالنامه آماری استان، ۱۳۹۰

تصویر (۵) سطح‌بندی شهرستان‌های استان کردستان از لحاظ شاخص‌های حمل و نقل (منبع: یافته‌های تحقیق)

• سطح‌بندی شهرستان‌های استان کردستان از لحاظ شاخص‌های زیربنایی

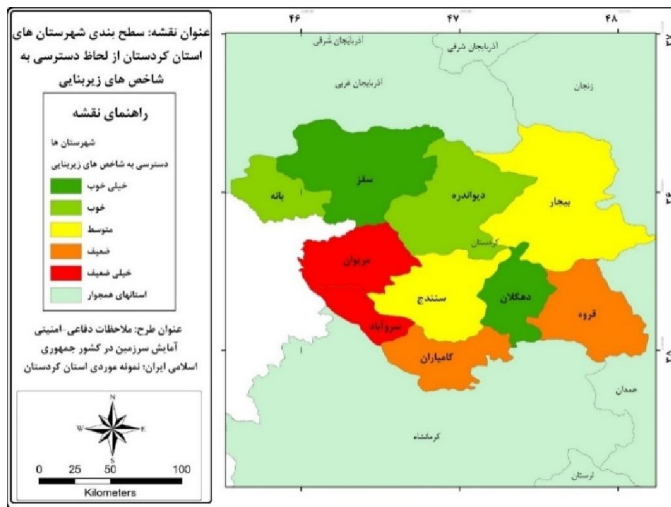
شاخص‌های مورد بررسی که دسترسی به شاخص‌های زیربنایی را در استان کردستان می‌سنجند، عبارت‌اند از: تعداد ایستگاه‌های آتش‌نشانی به ازای هر ۱۰۰۰۰ نفر، مساحت پارک‌های عمومی به متر مربع ازای هر ۱۰۰۰۰ نفر، تعداد جایگاه‌های فروش مواد سوختی، تعداد روستاهای گاز رسانی شده، تعداد تصفیه‌خانه به ازای هر ۱۰۰۰۰ نفر جمعیت، طول بزرگراه‌ها (کیومتر)، تعداد پروانه ساختمانی صادر شده برای ساخت و ساز به ازای هر ۱۰۰۰۰ نفر. بر اساس داده‌های موجود و بررسی‌های انجام گرفته شهرستان‌های سقز و دهگلان در سطح خیلی خوب از لحاظ دسترسی به شاخص‌های زیربنایی قرار گرفته‌اند. شهرستان‌های سقز و دهگلان به دلیل قرارگیری بر روی مهم‌ترین راه‌های درون و برون استانی دارای بیشترین طول بزرگراه‌ها می‌باشند (جدول ۶). همچنین شهرستان سقز در بیشتر شاخص‌ها

به نسبت جمعیت در رتبه اول قرار گرفته است. در سطح بعدی شهرستان‌های بانه و دیواندره قرار گرفته‌اند. شهرستان بانه دارای ۱ عدد تصفیه خانه می‌باشد در صورتی که به جز شهرستان‌های سنندج و سقز هیچ کدام از دیگر شهرستان‌ها تصفیه خانه ندارند. شهرستان دیواندره در سطح خوب و در سطح متوسط شهرستان‌های سنندج و بیجار قرار گرفته‌اند. شهرستان سنندج به عنوان مرکز استان دارای بیشترین جمعیت، و همچنین بیشترین امکانات زیربنایی می‌باشد، اما رتبه‌بندی بر اساس سرانه نشان می‌دهد که سنندج در بیشتر شاخص‌ها نتوانسته نیازهای ساکنان این شهرستان را مانند دیگر شهرستان‌ها برآورده کند. شاخص‌های زیربنایی در هر استانی زیربنای توسعه امنیت و دفاع، در آن استان می‌باشند. بنابراین تقویت زیرساخت‌ها و فعال کردن پتانسیل‌های زیربنایی استان کردستان می‌تواند به طور مستقیم بر مباحث امنیت و دفاع در استان تأثیرگذار باشد.

جدول ۶: شاخص زیربنایی استان کردستان به تفکیک شهرستان

دهگلا	سروآبا	مریوا	کامیارا	قروه	سنند	سقز	دیواندر	بیجار	بانه	زیربنایی
ن	د	ن	ن	ن	ج	ن	ه	ن	ن	
۱	۱	۲	۱	۳	۵	۲	۱	۲	۱	تعداد ایستگاه‌های آتش نشانی به ازای هر ۱۰۰۰۰ نفر
۲۱۰۰۰	-	۸۶۰۰۰	۲۸۰۰۰	۱۰۸۹۰۰	۷۶۲۸۲۳	۳۶۶۶۴۹	۸۶۰۰۰	۱۳۵۰۰۰	۹۶۵۴۰	مساحت پارک‌های عمومی به متر مربع ازای هر ۱۰۰۰۰ نفر
۳	۴	۴	۶	۶	۱۲	۷	۵	۵	۷	تعداد جایگاه‌های فروش مواد سوختی
۶۰	۳۰	۶۳	۵۰	۸۸	۴۲	۵۲	۳۸	۵۷	۷۸	تعداد روستاهای گاز رسانی شده
۰	۰	۰	۰	۰	۲	۱	۰	۰	۱	تعداد تصفیه خانه به ازای هر ۱۰۰۰۰ نفر جمعیت
۲۹۸	-	-	-	۱۲	۲۲,۳	۲۷	-	۸	-	طول بزرگراه‌ها (کیومتر)
۱۹۸	۲۷	۳۱	۵۹	۲۳۹	۱۲۴۱	۹۱۰	۲۸۷	۲۲۴	۴۴۰	تعداد پروانه ساختمانی صادر شده برای ساخت و ساز به ازای هر ۱۰۰۰۰
۶۲۲۹۶	۴۸۷۴۸	۱۶۶۴۵۲	۱۰۲۷۰۶	۱۳۵۳۰۷	۴۳۵۹۰۴	۲۰۷۷۶۱	۸۰۲۷۰	۹۱۳۰۱	۱۳۰۹۷۰	جمعیت

منبع: سالنامه آماری استان، ۱۳۹۰

تصویر ۶: سطح بندی شهرستان های استان کردستان از لحاظ شاخص های زیربنایی (منبع: یافته های تحقیق)

• سطح بندی شهرستان های استان کردستان از لحاظ کلیه شاخص های توسعه

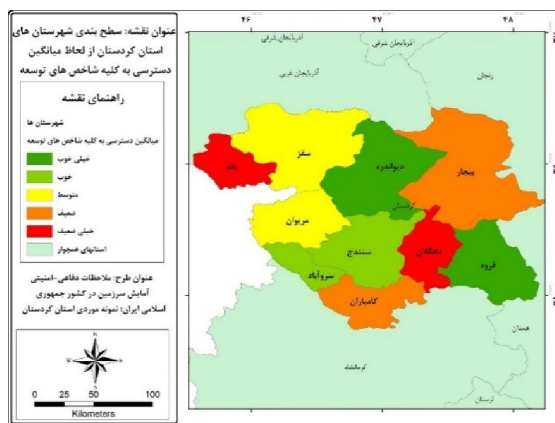
نتایج بررسی ها نشان می دهد که شهرستان های بانه و دهگلان در سطح بسیار ضعیف از لحاظ این شاخص ها قرار گرفته اند و در نتیجه نسبت به دیگر شهرستان ها نامطلوب ترین وضعیت را دارند. قرارگیری شهرستان بانه در منطقه ی مرزی و دسترسی های پایین به امکانات و خدمات، به ویژه راه های بین شهری مطلوب، می تواند مهم ترین عامل قرارگیری این شهرستان در سطح بسیار ضعیف باشد. شهرستان دهگلان نیز به دلیل نزدیکی به مرکز استان نتوانسته است بر اساس نیازها و پتانسیل های موجود رشد و توسعه پیدا کند. در سطح ضعیف از لحاظ کلیه شاخص های توسعه، شهرستان های کامیاران و بیجار قرار گرفته اند، این دو شهرستان نیز در بیشتر شاخص ها از وضعیت مطلوبی برخوردار نمی باشند. شهرستان های کامیاران و بیجار فاقد هرگونه تصفیه خانه می باشند، در شهرستان کامیاران بزرگراه وجود ندارد و در شهرستان بیجار فقط ۸ کیلومتر بزرگراه وجود دارد. همچنین در هر کدام از این دو شهرستان فقط یک بیمارستان ۶۴ تخته جود دارد. در سطح متوسط از لحاظ میانگین کلیه شاخص های توسعه شهرستان های سقز و مریوان قرار گرفته اند. این شهرستان ها نیز در وضعیت خوبی از لحاظ کلیه شاخص های توسعه برخوردار نمی باشند؛ اما نسبت به شهرستان های سطوح، خیلی ضعیف و ضعیف دارای وضعیت مطلوب تری می باشند. شهرستان های سنندج و سروآباد در سطح خوب و شهرستان های قره و دیواندره در سطح

خیلی خوب قرار گرفته‌اند. قرار نگرفتن شهرستان سنندج در سطح خیلی خوب نشان می‌دهد که این استان در مجموع شاخص‌های توسعه دارای وضعیت نخست شهری شدید نمی‌باشد.

جدول ۷: کلیه شاخص‌های استان کردستان به تفکیک شهرستان

دهگلان	سروآباد	مریوان	کامیاران	قروه	سنندج	سقز	نینوا	بیجار	بانه	گروه‌های نرمال شده به ازای هر ۱۰۰۰۰ نفر
۱,۴۸	۰,۹۶	۱,۸۵	۱,۵۴	۲,۳۶	۴,۴۷	۲,۲۳	۱,۶۹	۱,۶۴	۱,۵۷	بهداشتی درمانی
-	۱۵۸,۸۷	۸۰,۳۶	۱۱۲,۳۷	۲۰۰,۱۴	۶۳,۵۶	۸۵,۲۶	۱۵۲,۶	۱۵۱,۴۵	۸۳,۰۹	اقتصادی
۲۱۵	۲۵۷,۱۴	۱۲۱,۸۴	۱۴۰,۸۱	۱۸۵,۴۱	۱۷۷,۶	۲۲۶,۰۹	۲۳۷,۰۵	۵۱۵,۲۲	۲۰۹,۳۲	فرهنگی
۸۸۹	۷۶۲۸,۵	۵۵۳۴,۳	۶۳۷۰,۴۹	۱۲۹۷۲,۷	۸۴۶۷,۲	۶۵۶۹,۵	۹۱۶۴	۴۶۰۵,۴	۲۷۹۳,۳	حمل و نقل
۶,۷۲	۱,۵۲	۰,۹۳	۱,۶۴	۳,۷۹	۴,۵۹	۷,۱۴	۶,۰۴	۴,۸۴	۵,۸۵	زیربنایی
۶۲۲۹۶	۴۸۷۴۸	۱۶۶۴۵۲	۱۰۳۷۰۶	۱۳۵۳۰۷	۴۳۵۹۰۴	۲۰۷۷۶۱	۸۰۲۷۰	۹۱۳۰۱	۱۳۰۹۷۰	جمعیت

منبع: سالنامه آماری استان، ۱۳۹۰

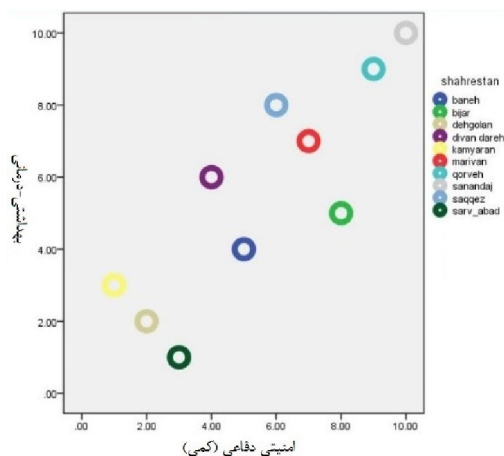

تصویر ۷: سطح‌بندی شهرستان‌های استان کردستان از لحاظ کلیه شاخص‌ها (منبع: یافته‌های تحقیق)

• همبستگی شاخص‌های امنیتی-دفاعی با بهداشتی-درمانی در استان کردستان

رابطه‌ی سیاست و بهداشت از سه منظر قابل بررسی است: نخست گسترش مفهوم امنیت بین‌المللی و قرار گرفتن موضوعات بهداشتی در حوزه امنیتی. پس از حادثه ۱۱ سپتامبر ۲۰۰۱ گستره‌ی موضوعات امنیتی علاوه بر ابعاد دیگر آن شامل بهداشتی نیز شده است. مسأله‌ی دوم اثرات غیر مستقیم بهداشت بر امنیت جوامع می‌باشد. از آنجا که

بیماری‌ها بر ساختارهای جمعیتی، اقتصادی، سیاسی و دفاعی جامعه تأثیری شگرف دارند، موجب بحران می‌شوند و این بحران‌ها سبب تهدیدات امنیتی در داخل کشور می‌شوند. سوم آنکه با توجه به عصر جهانی شدن و وابستگی متقابل کشورها، تهدید امنیت و صلح در یک منطقه یا کشور تهدید برای تمامی کشورها محسوب می‌شود. در نتیجه مقابله با تهدیدها برای کشورها در حوزه منافع حیاتی قرار می‌گیرد و کشورها ناچار به همکاری در این زمینه می‌باشند. از این رو ارتقای بهداشت منطقه‌ای، کشوری و جهانی که هدفی بلند مدت است باید در سطوح مختلف بین‌المللی، ملی و منطقه‌ای به صورت مداوم پیگیری شود (سجادپور. رفعتی آلاشتی. ۱۳۹۰: ۱۱۴). این قسمت از پژوهش به بررسی و تحلیل رابطه‌ی بین شاخص‌های بهداشتی-درمانی و تهدیدهای امنیتی-دفاعی (کمی و کیفی)، پرداخته است. هر چه عدد شاخص‌های بهداشتی-درمانی بیشتر شود به معنای توسعه در این بخش می‌باشد. از نتایج سنجش همبستگی بین شاخص‌های بهداشتی درمانی و امنیتی-دفاعی (کمی و کیفی) پیداست که با توسعه‌ی شاخص‌های بهداشتی-درمانی؛ سطح امنیت و دفاع کاهش یافته است.

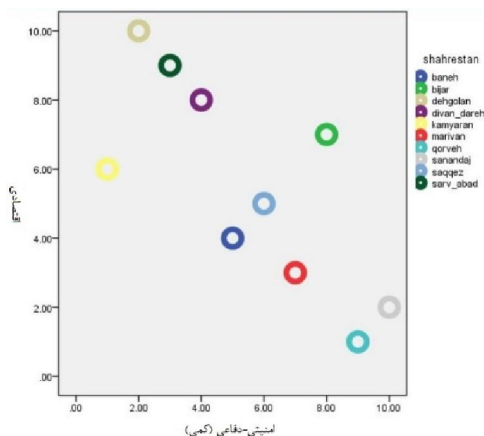
نمودار ۱: همبستگی بین شاخص‌های امنیتی-دفاعی (کمی) و بهداشتی-درمانی
جدول ۸) همبستگی پیرسون بین شاخص‌های امنیتی-دفاعی (کمی) و بهداشتی-درمانی

	امنیتی...	بهداشتی-درمانی
امنیتی-دفاعی (کمی)	Pearson Correlation	1
	Sig. (2-tailed)	.842**
	N	10
بهداشتی درمانی	Pearson Correlation	.842**
	Sig. (2-tailed)	1
	N	10

** Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

• همبستگی شاخص‌های امنیتی-دفاعی با اقتصادی در استان کردستان

اغلب امنیت به معنای عدم تهدیدها و خطرها تعریف شده است (Engerer, 2009: 7). برخی صاحب‌نظران حوزه مطالعات اقتصاد سیاسی، پس از نان و قبل از آزادی، مهم‌ترین نیاز بشر امنیت می‌باشد (رنجبر، ۱۳۸۸: ۲۲۴). از دیدگاه باری بوزان، اقتصاد و سیاست به‌طور عام و با امنیت به‌طور خاص تعاملی مؤثر دارند. از این منظر، دنیا پا به عصری گذاشته که در آن ابعاد اقتصادی امنیت و دفاع، به‌طور فزاینده‌ای بر ابعاد سنتی سیاسی و نظامی آن‌ها حاکم شده است (تریف، کرافت، جیمز و مورگان، ۱۳۸۴: ۲۸۳-۲۸۴). این بخش از پژوهش با استفاده از همبستگی پیرسون به بررسی ارتباط بین شاخص‌های امنیتی-دفاعی (کمی و کیفی)، با شاخص‌های اقتصادی در استان کردستان پرداخته است. نمودار ۲ نشان می‌دهد که بین شاخص‌های امنیتی-دفاعی (کیفی) و اقتصاد در استان کردستان رابطه‌ی معناداری وجود دارد و هر چه اقتصاد پیشرفت کرده تهدیدهای امنیتی-دفاعی کاهش یافته و بالعکس.

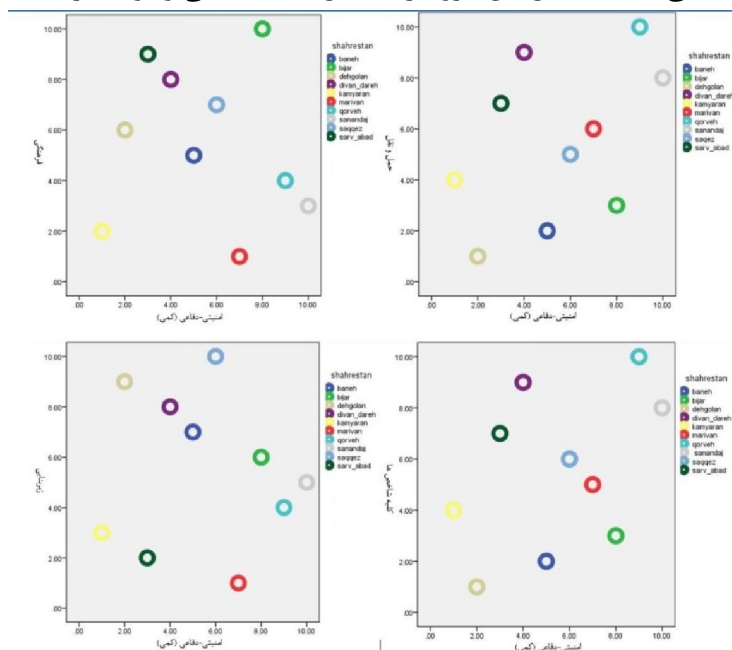
نمودار شماره ۲: همبستگی بین شاخص‌های امنیتی-دفاعی (کمی) و اقتصادی
جدول ۹: همبستگی پیرسون بین شاخص‌های امنیتی-دفاعی (کمی) و اقتصادی

	اقتصادی	امنیتی...
اقتصادی	Pearson Correlation	1
	Sig. (2-tailed)	.745*
	N	10
امنیتی دفاعی (کمی)	Pearson Correlation	-.745*
	Sig. (2-tailed)	.013
	N	10

*. Correlation is significant at the 0.05 level (2-tailed).

• همبستگی شاخص‌های امنیتی- دفاعی با شاخص‌های(فرهنگی و...) در استان کردستان

این بخش از پژوهش به دنبال بررسی همبستگی بین مجموعه شاخص‌های امنیتی- دفاعی و شاخص‌های (فرهنگی، حمل و نقل، زیربنایی و کلیه شاخص‌ها) می‌باشد. از آنجا که میزان سطح معناداری همبستگی (sig)، بین شاخص‌های امنیتی-دفاعی و سایر شاخص‌ها بیشتر از ۰,۰۵ می‌باشد، لذا بین این گروه از شاخص‌ها همبستگی وجود ندارد.

نمودار ۳: همبستگی بین شاخص‌های امنیتی-دفاعی با شاخص‌های (فرهنگی، حمل و نقل، زیربنایی و کلیه شاخص‌ها) جدول ۱۰: همبستگی پیرسون بین شاخص‌های امنیتی-دفاعی و شاخص‌های (فرهنگی، حمل و نقل، زیربنایی و کلیه شاخص‌ها)

		امنیتی-	حمل و نقل		امنیتی-	فرهنگی						
امنیتی-دفاعی (کمی)	Pearson Correlation	1	.442	امنیتی-دفاعی (کمی)	Pearson Correlation	- .115						
	Sig. (2-tailed)		.200		Sig. (2-tailed)	.751						
	N	10	10		N	10						
حمل و نقل	Pearson Correlation	.442	1	فرهنگی	Pearson Correlation	- .115						
	Sig. (2-tailed)	.200			Sig. (2-tailed)	.751						
	N	10	10		N	10						
امنیتی-دفاعی (کمی)	امنیتی-	کلیه شاخص‌ها	کلیه شاخص‌ها	امنیتی-	زیربنایی	زیربنایی						
							Pearson Correlation	1	.430	Pearson Correlation	1	-.091
							Sig. (2-tailed)	.214	.214	Sig. (2-tailed)	.803	.803
N	10	10	N	10	10	N	10					
کلیه شاخص‌ها	Pearson Correlation	.430	1	زیربنایی	Pearson Correlation	-.091	1					
	Sig. (2-tailed)	.214			Sig. (2-tailed)	.803	.803					
	N	10	10		N	10	10					

نتیجه گیری

حوزه دفاع و امنیت بر روی تمامی بخش‌های توسعه تأثیرگذار است و این موضوع در استان‌های مرزی از اهمیت بالایی برخوردار است. استان کردستان با وجود دارا بودن دروازه ترانزیتی باشماق، از ظرفیت تهدیدشوندگی بالایی برخوردار است. با توجه به بررسی رابطه توسط همبستگی پیرسون، شاخص‌های امنیتی-دفاعی تنها با دو گروه از شاخص‌های بهداشتی-درمانی و اقتصادی، دارای همبستگی معناداری می‌باشند که البته در ارتباط با شاخص‌های بهداشتی-درمانی نتیجه معکوس داده است. اما رابطه تهدیدهای امنیتی-دفاعی با شاخص‌های اقتصادی، به این صورت می‌باشد که با افزایش توسعه در بخش اقتصادی، میزان تهدیدهای امنیتی-دفاعی کاهش یافته است. در ارتباط با دیگر گروه‌های توسعه‌ای می‌توان اشاره کرد که اگرچه ارتباط معناداری در همبستگی پیرسون بین آنها و تهدیدهای امنیتی-دفاعی برقرار نبوده است، اما همان گونه که (کریمی و وفايي، ۱۳۹۲)، اشاره کرده‌اند. با به‌وجود آوردن توسعه پایدار می‌توان امنیت و دفاع پایدار را به ارمغان آورد و بالعکس. همچنین همان‌طور که (سرور و همکاران، ۱۳۹۳)، آورده‌اند، وجود نابرابری و تهدیدهای مختلف امنیتی-دفاعی، نشانه وجود توسعه نیافتگی می‌باشد. زیرا کشورهایی که امروزه به‌عنوان کشورهای توسعه‌یافته شناخته می‌شوند ضمن این که از شاخص‌های اقتصادی و اجتماعی بالایی برخوردار هستند دارای توزیع درآمد و امکانات نسبتاً عادلانه‌ای هستند.

منابع و مأخذ:

- ۱- امینی، محمد تقی، پیرعلی، علرضا و سیادت، سعیده. ۱۳۹۴. راهبردهای بهبود احساس امنیت اجتماعی (مورد مطالعه: شهروندان شهر شیراز). سال پنجم. شماره ی پانزدهم. ۲۷-۶۲.
- ۲- بهرامی، یوسف و خوش‌منش، مهتاب. ۱۳۹۵. سنجش رابطه بین توسعه اشتغال و ارتقای امنیت در مناطق آزاد تجاری- صنعتی (مورد مطالعه: منطقه آزاد تجاری - صنعتی بندر انزلی)، نظم و امنیت انتظامی، سال نهم. شماره دوم. ۷۳-۹۶.
- ۳- تریف، تری، کرافت، اس.، جیمز، ل.، مورگان، پ.، ۱۳۸۴. مطالعات امنیتی نوین، ترجمه علیرضا طیب و وحید بزرگی، تهران: پژوهشکده مطالعات راهبردی، ۳۶۸ ص.
- ۴- تودارو، م.، ۱۳۹۱، توسعه اقتصادی در جهان سوم، ترجمه غلامعلی فرجادی، چاپ اول، کوهسار، ۵۵۸ ص.
- ۵- جاجرمی، کاظم. پیشگاهی فرد، زهرا و مهکویی، حجت. ۱۳۹۲. ارزیابی تهدیدات زیست‌محیطی در امنیت ملی ایران. راهبرد. سال بیست و دوم. شماره ۶۷. ۱۹۳-۲۳۰.
- ۶- حسین‌خانی، الهام. ۱۳۹۲. سیاست‌گذاری راهبرد دفاعی: مطالعه موردی پدافند غیرعامل. فصلنامه تخصصی علوم سیاسی. سال نهم، شماره بیست و سوم. ۲۲۳-۲۴۵.
- ۷- خلیلی، رضا. ۱۳۸۱. مهاجرت نخبگان، پدیده‌ای اجتماعی یا موضوع امنیت ملی. مطالعات راهبردی. سال پنجم. شماره دوم. ۴۱۶-۴۳۵.
- ۸- رحمانی فضلی، عبدالرضا و سعیدی، عباس. ۱۳۹۴. پیوستگی توسعه و امنیت مناطق مرزی جستاری در مفهوم شناسی. جغرافیا. سال سیزدهم. شماره ۴۷. ۷-۳۳.
- ۹- رنجبر، محسن. ۱۳۸۸. اهمیت توجه به امنیت اقتصادی در سیاست‌گذاری‌های اقتصادی کشور. اطلاعات سیاسی-اقتصادی. ۲۷۳-۲۸۴.
- ۱۰- سجادپور، سید محمد کاظم. رفعتی آلاشتی، زینب. ۱۳۹۰. سیاست خارجی، بهداشت و امنیت بین‌المللی: چهارچوب‌های مفهومی و عملیاتی. فصلنامه روابط خارجی. سال سوم. شماره سوم. ۱۱۳-۱۴۲.
- ۱۱- سرور، رحیم. محمدی‌حمیدی، سمیه و ویسیان، محمد. ۱۳۹۳. بررسی شاخصهای توسعه در مناطق مرزی در راستای تحقق امنیت پایدار (مطالعه موردی شهرستانهای مرزی استان آذربایجان غربی). جغرافیای انتظامی. سال دوم. شماره هفتم. ۲۵ - ۵۴.
- ۱۲- سریع القلم، محمود، ۱۳۹۶. عقلانیت و آینده توسعه‌یافتگی در ایران، چاپ اول، فرزانه روز. ۴۸۲ ص.

- ۱۳- سیدان، فریبا و سلطان پور آشتیینی، اکرم. ۱۳۹۳. سنجش رابطه دسترسی به امکانات و خدمات شهری، امنیت و بهداشت محله و کیفیت زندگی زنان در شهر تهران (با تأکید بر نیازهای ویژه زنان منطقه ۲ تهران). جغرافیا و توسعه فضای شهری. سال اول. شماره ۱. ۶۵-۷۶.
- ۱۴- شرفی، حجت اله. ۱۳۹۴. جایگاه پل‌های هوایی در امنیت اجتماعی-ترافیکی شهروندان (مطالعه موردی: مناطق ۱ و ۵ شهر کرمان). فصل‌نامه آمایش محیط. شماره ۳۳. ۹۵-۱۱۲.
- ۱۵- طاهری، بهمن و مسلمی، حسین. ۱۳۹۱. ماهیت و ابعاد جنگ رسانه مبتنی بر فناوری اطلاعات و ارتباطات در دفاع ملی و دفاع همه جانبه. امنیت ملی. سال دوم. شماره ۹. ۱۷۵-۲۲۶.
- ۱۶- طحاری مهرجردی، محمدحسین. بابایی میبیدی، حمید. مروتی شریف‌آبادی، علی، ۱۳۹۱. رتبه‌بندی استانهای کشور جمهوری اسلامی ایران از لحاظ دسترسی به شاخصهای بخش بهداشت و درمان. مدیریت اطلاعات سلامت. دوره‌ی نهم. شماره‌ی سوم. ۳۵۶-۳۶۹.
- ۱۷- عندلیب، ع.، ۱۳۸۰، نظریه‌های پایه و اصول آمایش مناطق مرزی جمهوری اسلامی ایران، چاپ دوم، دانشکده فرماندهی و ستاد سپاه پاسداران انقلاب اسلامی، ۲۵۴ ص.
- ۱۸- فرجی ملایی، امین. علیوردیلو، هادی و حسینی‌امینی، حسن. ۱۳۹۴. آمایش دفاعی سرزمین از منظر پدافند غیر عامل. جغرافیا. سال سیزدهم. شماره ۴۵. ۲۴۷-۲۷۴.
- ۱۹- کریمی، مرتضی و وفایی، علی‌اکبر، ۱۳۹۲. امنیت‌سازی توسعه پایدار مناطق مرزی (مطالعه موردی: شهر مریوان). پژوهش و برنامه‌ریزی شهری. سال چهارم. شماره پانزدهم. صص ۹۵-۱۱۲.
- ۲۰- منعم، محمدرضا. ضرابیان، فرناز. ۱۳۹۱. تاثیر طراحی فضاهای سبز حاشیه بزرگ راه‌های درون شهری در ایجاد احساس امنیت نمونه موردی: بزرگ راه شهید همت، تهران. آمایش محیط. وره ۵. شماره ۱۶. ۱-۱۶.
- ۲۱- نویدنیا. منیژه. ۱۳۸۸. چشم‌انداز پلیس؛ امنیت و سرمایه اجتماعی. فصلنامه مطالعات راهبردی. سال دوازدهم. شماره دوم. ۲۹-۴۶.
- 22- Akhbari, M., Gham Parvar, A., Bazleh, A. 2015. Political explanation for Sustainable Development: Case Study of Iran. [In Persian]. Geopolitics Quarterly. 11(3): 33-58.

- 23- Buzan, B. 1991. *People state and fear*; Second Edition, Boulder Co Lynne Rienner. ecpr press: 348P.
- 24- Engerer, H., 2009. *Security Economics: Definition and Capacity, Economics of Security, Economies of Security*. <https://ideas.repec.org>.
- 25- Ghaderi Hajat, M., Abdi, E., Jalili Parvaneh, Z., Bagheri Saranjaneh, N., 2010. Explanation of the Role of Border Markets in Sustainable Development and Security of the Environs. *Geopolitics Quarterly*. 6(3).121-151.
- 26- Goletsis, Y., Chletsos, M., 2011, Measurement of development and regional disparities in Greek periphery: A multivariate approach, *Socio-Economic Planning Sciences*. 45(3): 174-183.
- 27- Jafari, A.A., Zolfaghari, V., 2014. National security and sustainable development paradigm Psavashngtny and good governance. [In Persian]. *Journal of World Politics*. 3(3): 65-94.
- 28- Lessmann, Ch., 2013, foreign direct investment and regional inequality: A panel data analysis, *China Economic Review* 24 (2): 129-149
- 29- Ministry of defense (1998), *Defense Strategic Review*, Available at: www.gov.uk/government/organisation/ministry-of-defense.
- 30- Ston, W., 2000, *Social Capital, Social Cohesion and Social Security*, Presented at The International Research Conference on Social Security (ISSA). Helsinki, 22 June, 25-27
- 31- Zarghani, S.H., Azami, H., 2010, Defensive-security considerations in the preparation of Mashhad metropolis. [In Persian]. *Geography and regional development*. 14(3): 71-96.